

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «КОМПАНІЇВСЬКИЙ ЦЕНТР ДИТЯЧОЇ
ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ»**

**ВІДДІЛ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ, МОЛОДІ, СПОРТУ ТА ТУРИЗМУ
КОМПАНІЇВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ**

**КОМУНАЛЬНА УСТАНОВА «ЦЕНТР МОНІТОРИНГУ ТА АНАЛІЗУ
ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ КОМПАНІЇВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ
РАДИ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ»**

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання
педагогічної ради
Комунального закладу
«Компаніївський центр
дитячої та юнацької
творчості

_____ № _____

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ директора
Комунального закладу
«Компаніївський центр
дитячої та юнацької
творчості

_____ № _____

**АДАПТОВАНА ПРОГРАМА
з позашкільної освіти
художньо-естетичний напрямок
гурток «Фантазія»**

сmt Компаніївка – 2021

Укладач:

Роїк Наталія Миколаївна – керівник гуртка «Фантазія» Комунального закладу «Компаніївського центру дитячої та юнацької творчості».

Рецензенти:

Іванець О. В. - директор Комунального закладу «Компаніївського центру дитячої та юнацької творчості

Сагач Н. В. – методист Комунального закладу «Компаніївського центру дитячої та юнацької творчості

Розроблена на основі програми гуртка образотворчого мистецтва (Автори:

В. П. Міщенко, керівник гуртка образотворчого мистецтва дитячого оздоровчо-екологічного центру Оболонського району м. Києва

Н. В. Панченко, керівник гуртка образотворчого мистецтва ДООЦ Оболонського району м. Києва) «Схвалено науково-методичною комісією з позашкільної освіти науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України», протокол №3 від 29.12.2015

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Початковий, основний, вищий рівні

Образотворче мистецтво — мистецтво відображення суцього у вигляді різних образів, зокрема таких як художні образи на площині (графіка, малярство тощо) та в просторі (скульптура).

Образотворче мистецтво відображає дійсність у наочних образах, відтворює об'єктивно наявні властивості реального світу: об'єм, колір, просторовість, матеріальну форму предмета, світлоповітряне середовище тощо.

Навчальна програма з позашкільної освіти «Фантазія» адаптована, в основу якої покладено навчальну програму «Образотворче мистецтво», яка складена відповідно до вимог чинного законодавства в галузі позашкільної освіти. Причина адаптації програми гуртка - виробнича необхідність, кількість годин не відповідає кількості годин, які відведені на проведення занять гуртка.

Пропонована програма побудована на основі особистісного – орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного підходів до навчання образотворчому мистецтву вихованців 5-17 років.

Мета програми – у процесі сприймання та інтерпретації творів мистецтва і практичної художньої діяльності виховувати в учнів ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, розвивати художню свідомість і компетентність, здатність до самореалізації, потребу в духовному самовдосконаленні.

Основні завдання програми:

- надання знань про закони образотворчого мистецтва: основи композиції, кольорознавство, засоби виразності, чинники, що впливають на створення художнього образу;
- формування уявлень про види, жанри образотворчого та інших візуальних мистецтв, особливості художньо-образної мови; почуття патріотизму, любові до рідного краю, гуманного ставлення до навколишнього середовища; навичок аналізу художніх творів;

- розширення художньо-естетичного досвіду, опанування художніми вміннями

та навичками в практичній діяльності, ознайомлення з творами світової та української художньої культури;

- збагачення емоційно-почуттєвої сфери;

- розвиток художніх сенсорних здібностей;

- виховання естетичного ставлення до дійсності, емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва, світоглядних уявлень і ціннісних орієнтацій.

Навчальна програма передбачає навчання за початковим (1 рік) – 216 години (6 год/тиждень); основним (1 рік) – 216 годин (6 год/тиждень) та вищим рівнями (1 рік) – 216 годин (6 год/тиждень).

На початковому рівні навчальною програмою передбачено формування у вихованців художньо-естетичного ставлення до дійсності; знань та уявлень про образотворче мистецтво; оволодіння початковими фаховими знаннями і уміннями.

На основному рівні передбачено вивчення діяльності художників у різних сферах – від станкового живопису до промислового дизайну. На даному етапі навчання формуються уявлення про жанри і види образотворчого мистецтва та інші види візуальної творчості.

На вищому рівні поглиблюються набуті знання, уміння, навички. Робота ведеться в напрямі вивчення засобів вираження думок та емоцій у пластичній формі. Звертається увага на використання характерних технік для певного виду та жанру образотворчого мистецтва.

Протягом навчання на всіх рівнях передбачено введення у структуру занять оздоровчих профілактичних вправ (на формування рівної постави; профілактики вад зору; запобігання розвитку плоскостопості; концентрації уваги; зміцнення м'язів рук, дрібної мускулатури кисті) та проведення психологічного тестування під керівництвом психолога (забезпечення процесу вираження своїх психофізичних станів засобами художньої зображувальної творчості; психогімнастика, психорозвивальні тести-малюнки, ознайомлення із собою і зі світом).

Програма передбачає виконання оздоровчо-профілактичних вправ на занятті та спільну роботу з психологом.

Впровадження запропонованої програми спирається на принципи науковості, наступності, доступності, синтезу, наочності, міцності засвоєння

знань, індивідуального підходу, поступового розвитку природних даних, чіткої послідовності в оволодінні лексиною і технічними прийомами візуального мистецтва, систематичності і регулярності занять, цілеспрямованості навчального процесу.

Методами опрацювання навчального матеріалу є: словесні (бесіда, розповідь, пояснення, інструктаж); наочні (метод ілюстрацій, метод демонстрацій, показу); практичні (тренувальні вправи, індивідуальні та творчі завдання); репродуктивні (відтворювальні вправи); частково-пошукові (виконання за зразком, під керівництвом педагога); пояснювально-ілюстративні (демонстрація наочного навчання, організація сприймання, спостереження); самостійної роботи; стимулювання навчальної діяльності; формування пізнавального інтересу (пізнавальні ігри, створення ситуації успіху); контролю і самоконтролю.

Залежно від рівня навчання програми передбачаються варіативність форм, принципів та методів навчання.

Перевірка та оцінювання знань, умінь та навичок здійснюється під час поточного та підсумкового контролю у формі проведення практичних занять, виставок робіт гуртківців, відкритих та підсумкових занять.

Теми та розподіл годин навчально-тематичного плану вказано орієнтовно. За необхідності, в установленому порядку, керівник гуртка може внести зміни до кількості годин, у межах кожної змістової теми.

Початковий рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	всього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Художні матеріали та техніки виконання художніх робіт	3	21	24
3.	Види образотворчого мистецтва	6	-	6
4.	Малюнок	3	27	30
5.	Живопис, колір, колорит	3	27	30
6.	Тематична композиція	6	69	75
7.	Декоративно-прикладне мистецтво	6	21	27
8.	Історія світового та українського образотворчого мистецтва.	18	-	18
9.	Підсумок	3	-	3
	Всього:	51	165	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з правилами безпечного користування художніми матеріалами та з правилами поведінки в умовах студії образотворчого мистецтва.

2. Художні матеріали та техніки виконання художніх робіт (24 год.)

Теоретична частина. Малюнок, живопис аквареллю та гуашшю в творах українських художників.

Практична частина. Заповнення довільної плями силуетів геометричних фігур (коло, квадрат, прямокутник, трикутник) різними штрихами: паралельними, навхрест, косими навхрест, колоподібними, крапками, рисками.

Пошуки використання штриховки різних видів в графічному зображенні: штриховка навхрест (зображення сітей для лову риби, гамака, сачка для ловлення метеликів).

3. Види образотворчого мистецтва (6 год.)

Теоретична частина. Малюнок. Живопис. Графіка, Скульптура. Декоративно-прикладне мистецтво, народні ремесла. Архітектура, стилі різних історичних епох. Дизайн, художнє конструювання.

Практична частина.

Вправи з акварельними фарбами:

- розтяжка кольорових плям від насичених до прозорих за допомогою води;
- змішування основних фарб;
- письмо по мокрому.

Вправи з гуашевими фарбами:

- розтяжка кольорових плям від насиченого до світлого за допомогою білил;
- змішування основних фарб на палітрі.

Вправи з олівцями, фломастерами, ручками:

- виконання прямих, хвилястих, ламаних ліній; лінійне зображення геометричних фігур, паркану, будиночку, крижинки, тощо;
- виконання прямого, косого в різні боки, накладеного один на одного штрихів, штриховка геометричних фігур.

Орієнтовна тематика вправ:

«Тихесенько вечір на землю спадає»:

- розтяжка кольорового тону м'яким матеріалом (сангіною, вугіллям, крейдою);
- малювання ламаних ліній і оформлення ними малюнків (паркан, гори, голки в їжачка, травичка, малювання за асоціацією);

- малювання прямих ліній і їх застосування в малюнках: будинок, вікно, шафа, огорожа, тощо; малювання за асоціацією);
- малювання спіралеподібних ліній і їх застосування в малюнках: равлик, роги в барана, згорнута змія, тощо; малювання за асоціацією);
- малювання на довільне скупчення спіралеподібних ліній: хмарка, дим, кучеряве волосся, тощо, тощо; малювання за асоціацією).

«Знайди рибку у хвилях»:

- малювання хвилястих ліній, що перетинаються, з домальовуванням;
- «Кольорові перетворення чудові».
- «Жовтий, червоний та синій промені перехрещуються на арені цирку».

«Заповнення силуету геометричних фігур та довільних плям»:

- однотонною заливкою;
- по мокрій площині;
- крапками по сухому;
- крапками по мокрому.

«Зафарбуй стіни будинку», «Зафарбуй паркан»:

- заповнення площини локальним кольором, рівномірним за тоном.

«Дерева в полі»:

- поєднання тонкої прописки тла з пастозною.

«Будинок на галявині» (завдання виконується гуашшю):

- вдень (використання спектральних кольорів);
- в тумані (домішування білил до спектральних кольорів);
- вночі (домішування чорної фарби до спектральних кольорів).

4. Малюнок (30 год.)

Теоретична частина. Малюнок к основа образотворчого мистецтва. Форма предмета, її різноманітність та конструкція. Відмінність предметів за розміром.

Поняття «симетрія», «асиметрія» на елементарному рівні, «ближче», «далі». Тональність предметів. Тональний контраст.

Практична частина. Виконання малюнків (орієнтовна тематика): «Будиночок бабусі», «Гілочка ялинки», «Малюнок дерева», «Гриби у траві», нескладний натюрморт (з двох, трьох предметів побуту), «Пташки», «Зимовий ліс», «Міський пейзаж», «Спорт», «Портрет за уявою», «Квіти на вікні», «Силуети на снігу», «Рибка», малювання тварин: їжачок, олень, кіт, пес, корова, малювання свійських птахів: півень, курка, качка, індик, простий натюрморт: з трьох предметів, контрастних за розміром, тоном, кольором на однотонному тлі: з букетом квітів; з овочів на однотонному тлі; з двох предметів на строкатому тлі.

5. Живопис (30 год.)

Теоретична частина. Поняття «колір», «колорит». Основні кольори (спектральні). Контрастні, теплі і холодні, хроматичні та ахроматичні кольори.

Практична частина. Виконання робіт (орієнтовна тематика): простий натюрморт з предметів побуту контрастних за розміром, формою, тоном; пейзаж: «Осінь золотого», «Сонячний день у місті», «Сільський краєвид взимку», «Дощ», «Туман», «Земля квітне»; портрет казкового героя.

6. Тематична композиція (75 год.)

Теоретична частина. Розташування зображення на аркуші (горизонтально, вертикально). Вибір формату аркуша. Побудова смислових та композиційних зв'язків у тематичній композиції. Поняття «статика», «динаміка».

Практична частина. Виконання композицій (орієнтовна тематика): тематична композиція за сюжетами казок та інших літературних творів (за вибором); пейзажна композиція: «Моє місто», «Зима в селі (в місті)», «Лани»; портретна композиція: «Моя сім'я», «Портрет друга», «Мій улюблений вчитель».

7. Декоративно-прикладне мистецтво (27 год.)

Теоретична частина. Принципи декоративного мистецтва: стилізація, ритміка, силует. Поняття «орнамент», «декор». Розпис, витинанка, аплікація, колаж.

Практична частина. Створення декоративної композиції за мотивами народних ремесел. Декоративна переробка реальної форми, заповнення форм декором.

Орієнтовна тематика робіт: «Казковий птах», «Дивний звір», «Чарівні квіти», «Прикрасимо посуд», «Декоративна таріль», «Опішнянські мотиви», «Вертепні маски», «За мотивами петриківського розпису», «Ескіз килима», «Малюнок для тканини», «Ескіз новорічного костюма», «Національний український костюм», «Декоративне зображення тварин», декоративне заповнення силуету глечика, куманця, чобітка, одягу.

8. Історія світового та українського образотворчого мистецтва (18 год.)

Теоретична частина. Історія походження ремесел та декоративно-прикладного мистецтва. Українське мистецтво XIX- XX ст. Кращі світові різножанрові зразки образотворчого мистецтва.

9. Підсумок (2 год.)

Підведення підсумків. Перегляд та обговорення кращих робіт вихованців виконаних протягом року.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- види візуальних мистецтв: живопис, графіку, скульптуру, архітектуру, декоративно-прикладне мистецтво, дизайн;
- поняття про різновиди художніх матеріалів;
- розрізняти теплі та холодні кольори;
- мати поняття про відмінність предметів за: формою, величиною, кольором та тоном.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- користуватися виражальними засобами живопису та малюнку;
- створювати художні образи відповідно віковим особливостям дітей;
- раціонально розміщувати зображення в площині аркушу паперу;
- гармонійно підбирати сполучення кольорів у власній роботі;
- вміти виділяти силует предмету засобами кольору та тону.

Вихованці мають набути досвід:

- практичної роботи аквареллю, гуашшю, олівцем, фломастерами, кульковою крейдою, кольоровою крейдою.

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО - ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	всього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Художня творчість в житті людини	6	-	6
3.	Художні матеріали	3	12	15
4.	Малюнок	3	27	30
5.	Живопис	3	27	30
6.	Композиція	6	69	75
7.	Декоративно-прикладне мистецтво	6	33	39
8.	Історія світового та українського образотворчого мистецтва	12	3	15
9.	Підсумок	3	-	3
	Всього:	45	171	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з правилами безпечного користування художніми матеріалами та з правилами поведінки в умовах студії образотворчого мистецтва. Ознайомлення з завданнями роботи на даному рівні.

2. Художня творчість в житті людини (6 год.)

Теоретична частина. Живопис станковий, батальний, монументальний. Види та жанри графіки. Скульптура станкова та монументальна; медальєрне мистецтво, скульптура малих форм. Декоративно-прикладне мистецтво, народні ремесла. Архітектура, стилі різних історичних епох. Дизайн, художнє конструювання.

3. Художні матеріали (15 год.)

Теоретична частина. Властивості та особливості вугіль, масляної пастелі, соусу, кольорової туші.

Практична частина. Виконання вправ з художніми матеріалами. Орієнтовна тематика: побудова прямої лінії з застосуванням вимірюванням олівцем; лінійна побудова квадрата з застосуванням прийому вимірюванням олівцем; побудова прямої та її поділ на два, чотири, вісім, три, шість, дев'ять

рівних відрізків, перевірка за допомогою прийомів вимірюванням олівцем; побудова кола з використанням прийомів вимірюванням олівцем; пейзаж з використанням різноманітних ліній та штрихів, виконаних пером; пейзаж «Дерева» (техніка кляксографії); розтяжка тону з застосуванням техніки розтирання (вугілля, пастель); «Пташка» (техніка видряпування (туш, кольорова крейда, свічка).

4. Малюнок (30 год.)

Теоретична частина. Пропорції предметів, відповідність форми предмета

натурі. Поняття «симетрія» і «асиметрія». Закони перспективного скорочення. Форма предмета, тінь, світлотінь, взаємовплив предметів у середовищі. Пластика зображення людини та тварини.

Практична частина. Орієнтовна тематика малюнків: натюрморт з 2-х 3-х предметів, контрастних за формою і тоном на тлі драперій; складний натюрморт з предметами побуту та драперій; натюрморт з геометричними гіпсовими фігурами; малювання постаті людини, тварин та птахів за уявою; малювання рослин з натури; замальовки та начерки пейзажів.

5. Живопис (30 год.)

Теоретична частина. Пошуки кольору наближеного до натури з урахуванням впливу середовища. Передача об'єму предметів засобами кольору. Поняття колористичних відношень.

Практична частина. Орієнтовна тематика робіт: прості натюрморти з двох предметів побуту та фруктів, протилежних за кольором на тлі драперій локального кольору; прості натюрморти з трьох предметів побуту та овочів наближених за кольором на тлі однотонної драперії; складні натюрморти з п'яти, шести предметів на тлі драперій, в теплій гамі; складні натюрморти з п'яти, шести предметів на тлі драперій, в холодній гамі; складні натюрморти з гіпсових геометричних фігур з драперіями; етюди пейзажів та рослин на пленері.

6. Композиція (75 год.)

Теоретична частина. Види композицій. Поняття «композиційний центр».

Практична частина. Виконання композицій (орієнтовна тематика): композиція за спостереженнями з життя міста або села («Ринок», «В магазині», «В саду»; пейзажна композиція: «Море», «Квітуча вулиця»,

«Людина, яку я люблю»; портретна композиція; образний тематичний натюрморт: «Мої улюблені речі»; ілюстрація до літературного твору (за вибором); плакат: «Екологічний плакат», «За здоровий спосіб життя», «Земля - мій дім», «Збережемо пам'ятки давнини»; літера-малюнок, слово-малюнок (за вибором); ескіз власного ескібрису; листівка до Нового року, Різдва, Великодня; ескіз фантастичної архітектурної споруди за мотивами казки «Місто майстрів»; ескіз костюму, декорації до казки, маски до опери П. Чайковського «Черевички» або до балету С. Прокоф'єва «Попелюшка», «Лускунчик»; дизайн лотка для продажу морозива; ескіз дизайну «Веселий автобус»; ескіз обгортки цукерок та інших упаковок; лінійний ескіз медалі «Кращому учню»; ескіз декоративної тканини «Весна», «Українські мотиви», «Іграшки»; ескіз шкільної форми; ескіз дитячого карнавального костюму.

7. Декоративно-прикладне мистецтво (39 год.)

Теоретична частина. Зв'язок стилізації з видом декоративної творчості та матеріалом виконання. Організація декоративної композиції засобами ритму. Колористичне вирішення декоративної роботи як засіб образного вирішення та образної побудови твору. Різні фактури і техніки в декоративній роботі.

Практична частина. Виконання декоративних композицій (орієнтовна тематика): ескіз килима за мотивами українських народних промислів (решетилівських килимів); декоративне панно технікою витинанки; розпис по дереву, по склу за мотивами Яворівського та київського розпису; декоративне панно технікою витинанки (за власним задумом); декоративне панно з використанням різних фактур та матеріалів: «Море», «Поле», «Ліс».

8. Історія світового та українського образотворчого мистецтва (15 год.)

Теоретична частина. Натюрморт XVII ст. (Голландія). Натюрморт XVIII-XIX ст. Радянське мистецтво 1920-1930 рр. Українська графіка XIX-XX ст. Італійський живопис XIII - XIV ст. Англійський живопис XVIII ст. Архітектура стародавньої Греції,

Середньовічна архітектура (готика). Західноєвропейська архітектура епохи Відродження. Європейська архітектура XX ст. Європейський дизайн XX ст. Монументальне мистецтво Мексики. Графіка Т. Г. Шевченка «Мальовнича Україна». Польський плакат XX ст.

Практична частина. Вікторина «Історія світового та українського образотворчого мистецтва»

9. Підсумок (3 год.)

Підведення підсумків. Перегляд та обговорення кращих робіт вихованців виконаних протягом року.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- види живопису: станковий, монументальний, іконопис;
- види скульптури: станкова, монументальна, медальєрне мистецтво, скульптура малих форм;
- види декоративно-прикладного мистецтва: ткацтво, кераміка, вироби зі скла; вишивка, набійка, лозоплетіння, різьблення по дереву, ковка;
- види графіки: станкова, книжкова, плакат;
- види архітектури: архітектура житла, архітектура громадських споруд, садово-паркова архітектура;
- види дизайну: архітектурний дизайн, промисловий дизайн, дизайн одягу та взуття, дизайн предметів побуту;
- поняття сценографії: ескізи театральних декорацій, костюму;
- поняття колориту.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- порівнювати предмети за формою, розміром, тоном, кольором;
- передавати пропорції предметів та перевіряти сприйняття пропорцій вимірювання за допомогою олівця.
- підбирати колір на палітрі наближений до дійсного кольору і тону предметів в натурі;
- передавати кольорово-тональні відношення відповідно до натури;
- виявляти форму предметів за допомогою тону;
- створювати власні образні композиції відповідно жанру і виду образотворчого мистецтва;
- підбирати засоби художньої виразності відповідно виду образотворчого мистецтва обраного автора;
- вміти аналізувати твори образотворчого мистецтва;
- вміти аналізувати та коригувати власні творчі твори;

- вміти стилізувати декоративні зображення відповідно певному виду декоративного мистецтва (ткацтво, кераміка та ін.).

Вихованці мають набутти досвід:

- використання художніх матеріалів: акварель, гуаш, акрил, олівець, туш, перо, пастель, вугілля, сангіна, соус, кольорова туш;

- розрізнення специфіки стилізації декоративного зображення для розпису по дереву, керамічного розпису, розпису по склу; для ткацьких виробів; вишиванок; різьблення по дереву.

Вищий рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	всього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Художня творчість в житті людини	6	-	6
3.	Художні матеріали	3	12	15
4.	Малюнок	6	33	39
5.	Живопис	3	42	45
6.	Композиція	9	60	69
7.	Декоративно-прикладне мистецтво	3	21	24
8.	Історія світового та українського образотворчого мистецтва	12	-	12
9.	Підсумок	3	-	3
	Всього:	48	168	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з правилами безпечного користування художніми матеріалами та з правилами поведінки в умовах студії образотворчого мистецтва. Ознайомлення з завданнями роботи на даному рівні.

2. Художня творчість в житті людини (6 год.)

Теоретична частина. Специфічні засоби виразності притаманні кожному з видів образотворчого та інших видів візуальних мистецтв:

живопису, графіки, скульптури, декоративно - прикладного мистецтва, дизайну архітектури.

Практична частина. Схема – аналіз художнього твору за вибором гуртківця.

3. Художні матеріали (15 год.)

Теоретична частина. Використання специфіки художнього матеріалу для підсилення візуального образу.

Практична частина. Робота вугіллям, сангіною, пером, акварельною фарбою. Використання техніки монотипії та розпису.

4. Малюнок (39 год.)

Теоретична частина. Поняття перспективи. Закони симетрії. Конструктивне розуміння форми.

Практична частина. Вивчення законів перспективи, теорії тіней, пластичної анатомії. Передача об'єму предметів засобами світло-тіні з врахуванням тональних відношень.

Орієнтовна тематика рисунків: складний натюрморт з п'яти, шести предметів контрастних за тоном, розміром, на тлі кількох драперій; складний натюрморт з шести, семи предметів близьких за кольором та тоном на тлі драперій, зібраних у складки; складний натюрморт з п'яти, семи предметів з драперіями; складний натюрморт з п'яти, семи предметів на тлі строкатої драперії; рисунки гіпсових орнаменти, маски, частини обличчя, голови; малюнок постаті людини в різних позах; портрет (малюнок живої натури).

5. Живопис (45 год.)

Теоретична частина. Види та жанри живопису. Техніки живопису. Колористичні завдання. Моделювання складної форми засобами живопису.

Практична частина. Вивчення впливу світлоповітряного середовища на предмети.

Орієнтовна тематика робіт: складний натюрморт з предметів побуту з драперіями (наближених/протилежних за кольором); складні натюрморти з гіпсовими орнаментами та драперіями; пейзажі з натури та за уявою з використання допоміжних матеріалів; портрет з натури та за уявою з використання начерків та етюдів; копія з творів класичного мистецтва (портрет, пейзаж, натюрморт).

6. Композиція (69 год.)

Теоретична частина. Композиційно-виражальних засоби різних видів та жанрів образотворчого мистецтва.

Практична частина. Пошук оптимального композиційного задуму шляхом варіативного компонування.

Орієнтовна тематика робіт: композиція за враженням та уявою: «В театрі», «Розваги», «Спорт»; композиція за мотивами мистецтва різних епох і народів: «Печерне мистецтво», «Світ стародавнього Єгипту», «Античний світ», «Стародавня Русь», «Візантійський декор», «Середньоазіатський декор», «Готика», «Ренесанс», «Бароковий світ України», «Час класицизму», «Образ стародавнього Китаю», «Образ Японії», «Модерн»; «Візантійський декор», «Середньоазіатський декор»; історична композиція з життя українського народу: «Запорізька Січ», «Козаки на чайках», «Стародавній Київ»; портретна композиція: «Образний портрет історичної особи» (за вибором); пейзаж: «Вітер», «Спалахи сонця»; макет, ескіз декорації спектаклю, ескізи костюмів за мотивами драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня»; гравюра на картоні: «Букет квітів»; монотипія: «Міська вулиця»; творча копія-схема класичного твору (за вибором).

7. Декоративно-прикладне мистецтво (24 год.)

Теоретична частина. Поняття символіки та семантики, їх роль в створюваному художньому образі. Стилізація форм.

Практична частина. Стилізація зображення, пов'язана із матеріалами та технікою виконання;

Орієнтовна тематика робіт: ескізи декоративного оформлення предметів побуту за мотивами народних ремесел; ескізи та оформлення інтер'єру до свята Нового року, Різдва, Великодня; декоративне панно (витинанка, колаж); розпис по дереву, по склу (рослинний зміст); ескіз орнаменту для тканини (геометричний зміст); декоративне панно з використанням різних фактур: «Місто», «Ранок», «Село» (за вибором).

8. Історія світового та українського образотворчого мистецтва (12 год.)

Теоретична частина. Печерні доісторичні розписи. Мистецтво стародавнього Єгипту, Греції. Західноєвропейське мистецтво періоду Середньовіччя. Європейське мистецтво XVIII ст. Європейське мистецтво епохи класицизму. Романтизм в образотворчому мистецтві. Мистецтво імпресіоністів та постімпресіоністів. Кубізм, фавізм, модерн, в мистецтві Європи кінця XIX початку XX ст. Мистецькі течії XX ст. Вивчення різних стилів. Стиль - втілення ідеалів епохи.

9. Підсумок (3 год.)

Підведення підсумків. Перегляд та обговорення кращих робіт вихованців виконаних протягом року.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- різні техніки виконання робіт;
- конструкцію предметів;
- поняття стиль в мистецтві.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- розрізняти види, жанри образотворчого та інших візуальних мистецтв;
- вплив технічних засобів на яскраве вираження художнього образу;
- розрізняти в творах мистецтва єдність форм і змісту;
- виконувати роботи у техніках: малюнку (графітним олівцем, вугіллям, крейдами, пастеллю, сангіною, тушшю); графіки (гравюра на картоні; продряпування по зафарбованому паперу); живопису (акварель по сухому, по мокрому, пуантель по сухому та мокрому, застосовуючи воскову свічку);
- гуаші (письмо тонким шаром, письмо товстим шаром за допомогою мастихіна або клаптика паперу); монотипії (аквареллю, гуашшю, масляними фарбами, типографською фарбою); витинанки та колажу;
- допоміжні лінії и побудові конструкції предметів;
- виявляти об'єм предметів за допомогою тону;
- передавати складні кольорові відношення, наближені до натури;
- аналізувати твори мистецтва і продукт власної творчості.

Вихованці мають набути досвід:

- побудови власної творчої роботи;
- колористичного вирішення роботи, підбору гармонійного сполучення кольорів;
- побудови практичної творчої роботи в певній стилістиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие. – М.: Архитектура С, 2007. – 392 с.
2. Большая энциклопедия психологических тестов [Текст] / авт.-сост. А. Карелин. – Москва: Эксмо, 2005. – 416 с.
3. Вейс, Герман. Всеобщая история Мировой культуры. Костюм. Украшения. Предметы быта. Вооружение. Храмы и жилища. Обычаи и нравы / Г. Вейс. - Москва : Эксмо, 2007. - 960 с. : ил. - ISBN 5-699-18280-2 (в пер.).
4. Гончаренко С. У. Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення / С. У. Гончаренко. - Рівне: Волинські обереги, 2012. - 192 с.
5. Кара-Васильєва, Тетяна Валеріївна. Декоративне мистецтво України ХХ століття : У пошуках "Великого стилю" : наукове видання / Т. В. Кара-Васильєва, З. А. Чегусова. - Київ : Либідь, 2005. - 280 с. : іл. ; 30 см. - ISBN 966-06-0402-5 (в тв. обкл.).
6. Киплик, Д. И. Техника живописи / Д. И. Киплик. - Москва : Шевчук В., 2008. - 502, [2] с., [16] л. ил. ; 22 см. - 2000 экз. - ISBN 978-5-94232-052-2 (в пер.) : 210 .
7. Масол Л.М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія / Л. М. Масол. – К.: Промінь, 2006. – 432 с. Бібліограф.
8. Масол, Л. М. Художня культура України [Електронний ресурс] : навч. посібник для загальноосвіт. навч. закладів України / Л. М. Масол, С. А. Ничкало, Г. І. Веселовська, О. І. Оніщенко ; ред. Л. М. Масол. - Електрон. текстовые дан. - К. : Вища школа, 2006. - 239 с. - (27,0 Мб). - 85(4УКР)я 7 М 31.
9. Малюємо морських тварин, риб і птахів / уклад. В. Ю. Гаврилова ; худож. О.І. Курдюмова ; переклад з рос. Т. Г. Корельська. _ Х. : Мікко : Прінт – Серві, 2010. – 32 с. : ілюстр. - (Школа малювання).
10. Михайленко, Всеволод Євдокимович. Основи композиції. Геометричні аспекти художнього формотворення [Текст] : навч. посібник / В. Є. Михайленко, М. І. Яковлев. - Київ : Каравела, 2004. - 304 с. : ил. - ISBN 966-8019-23-7.
11. Нестеренко, Петро Володимирович. Історія українського екслібриса : наукове видання / П. В. Нестеренко ; [ред. Н. Чекмарьова]. - Київ : Темпора, 2010. - 328 с. : іл. ; 28 см. - ISBN 978-617-569-005-5 (в тв. опр.).

12. Ниренберг Дж.И. Искусство творческого мышления: Пер. с англ. М. В. Драко Мн.: ООО «Попурри», 1996,- 132с.

13. Ніколаєва Т. О. Історія українського костюма. Іл. З. Васіної, Л. Міненко, Т. Ніколаєвої, О. Слінчак, М. Старовойт. _ К.: Либідь, 1996. – 176 с; іл..

14. Орел Л. «Україна в обрядах на межі тисячоліть» - Київ, 2001. – 280 с.

15. Пометун О. Інтерактивні методики та системи навчання : збірник / О. Пометун. – К. : Шкільний світ, 2007 – 112 с.

16. Помитків Е. О. Духовний розвиток учнів у системі шкільної освіти. Науково-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1996. – 164 с.

17. Практикум по арт-терапии [Текст] / К. Кейз, Т. Боронска, Р. Гудман и др; Авт.предисл. В.В. Макаров, Сост. А.И. Копытин, Ред. А.И. Копытин, Худ. В. Шимкевич. - Санкт-Петербург [и др.] : Питер, 2001. - 443 с.: ил. - (Практикум по психологии). - Авт. указаны в огл. - На тит. л. и обл. перед загл. указан ред. А.И. Копытин. - Библиогр. в конце гл. - Прил.: [Техникии упр., исп. в арт-терапевт. работе]: с. 422-443.-1155101- 2000 г. - 5000 экз. - ISBN 5-8046-0184-9 : 66.60 р.

18. Претте М. К., Капальдо А. Творчество и выражение / Пер. с итальянского А.Б. Махова. М.: Советский художник, - Т.2., 1985. - 168 с.

19. Селівачов. М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) [Текст] / М. Р. Селівачов ; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України, Київський національний університет культури і мистецтв, Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука. - Київ : Редакція вісника "Ант", 2009. - 406 с. - ISBN 978-966-432-047-1.

20. Станкевич, Михайло Євстахович. Українські витинанки [Текст] : [монографія] / М. Є. Станкевич ; [відп. ред. Р. В. Захарчук-Чугай]. - Київ : Наукова думка, 1986. - 123 с. : іл. ; 21 см. - (в м. обкл.).

21. Український стрій [] / М. С. Білан, Г. Г. Стельмашук ; [ред. С. М. Білан ; худож. В. Ковальчук ; фотогр. О. В. Надашкевич] ; Львів. нац. акад. мистецтв. - 2-ге вид. - Л. : Апріорі, 2011. - 312, [3] с. : іл., фото, карти. - Слов. термін.: с. 296-309. - Бібліогр.: с. 310-312. - ISBN 978-617-629-001-8

22. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=19107

23. <http://estetica.etica.in.ua/zhivopis-jogo-sut-spetsifika-vidi/>
24. <http://194.44.152.155/elib/local/3850.pdf>
25. <https://narodna-osvita.com.ua/1303-mistectvo-navkolo-nas.html>
26. <https://sites.google.com/site/grafikaakvidmistectva/>

ОРІЄНТОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№	Найменування обладнання	Кількість
1.	Мольберти	15 шт.
2.	Столи	6 шт.
3.	Стільці	15 шт.
4.	Гіпсові фігури геометричних тіл (куб, шар, циліндр, призма, конус, шестигранник)	1 комплект
5.	Гіпсові розетки різної форми.	6 шт.
6.	Гіпсові частини обличчя.	1 комплект
7.	Предмети побуту для постановки натюрмортів.	20 шт.
8.	Драперії для постановки натюрмортів.	15 шт.
9.	Муляж овочів та фруктів	1 комплект
10.	Переносні лампи освітлення	15 наборів
11.	Папір білий	15 наборів
12.	Картон кольоровий	15 наборів
13.	Папір кольоровий	15 наборів
14.	Туш	15 наборів
15.	Ручки, перо	15 наборів
16.	Пастель	15 наборів
17.	Вугілля	15 штук
18.	Сангіна	15 штук
19.	Ножиці	15 штук
20.	Клей-олівець	15 штук
21.	Пензлі	45 штук
22.	Олівці	15 штук
23.	Фломастери	15 штук
24.	Фарби гуашеві	15 штук
25.	Фарби акварельні	15 штук
26.	Палітри	15 штук
27.	Пластикові стакани для води.	15 штук
28.	Гумки	15 штук
29.	Репродукції творів українського мистецтва	30 штук
30.	Репродукції творів світового мистецтва	45 штук
31.	Фотографії та репродукції архітектурних споруд та творів декоративно-прикладного мистецтва	20 штук

Початковий рівень

Перелік демонстраційних матеріалів до тем:

«Малювання тварин та птахів»:

- Н. Тирса. Ілюстрації до Снігової книги В. Біанки. 1926 р.
- П. Пікассо. Голуби. 1957 р. Олія.
- В. Ватагін. Ілюстрація до повісті Р.Кіплінга «Мауглі». 1921-1922 рр. Туш.
- В. Серов. Ілюстрація до байки І.Крилова «Вовк і журавель». 1986-1911 рр. Олівець.
- Д. Горлов. Заєць-русак. 1980. Олівець.
- Д. Горлов. Начерки зайця-русака. 1980 р.
- В. Серов. Ілюстрація до байки Крилова «Ворона».
- Є. Чарушін. Оленя. 1934. Літографія.
- Б. Лебєдєв. Ілюстрації до книги «Мисливство». 1925 р. Літографія.
- Т. Кулісевич. Білі тварини. З серії «Індія». 1925 р. Туш. Перо.
- Б. Лебєдєв. Ілюстрація до «Слоненяти» Р. Кіплінга.

Композиція та теми казок і літературних творів:

- В. Васнецов. «Сивка-бурка». 1914-19
- В. Васнецов. «Спящая царевна». 1900-1926 р.
- В. Васнецов. «Царевна-несмеяна». 1914-1916. Олія.
- Г. Стопа. Стійкий олов'яний солдатик. За мотивами казки Г. Х. Андерсена. 1972 р. Ліногравюра.
- Т. Мавріна. Ілюстрація до книги «Народные русские сказки». 1974-76 рр.
- Ю. Васнецов. Кіт, Півень і Лисиця. 1938 р.
- Ю. Васнецов. Ілюстрація до збірки «Небылицы в лицах». 1948 р.
- Ю. Васнецов. Ілюстрація до народної пісні «Сорока-білобока». 1957 р.

- Ю. Васнецов. Курочка-Ряба. 1948 р.

«Композиція за спостереженням»:

- А. Пластов. Літо. 1959-1969 р. Олія.
- В. Кустодієв. Торговка овочами. З серії «Русь». 1920 р.
- В. Микита «Весняні турботи». 1973 р. Олія.
- Виродова-Готьє. Косовиця. 1972 р.

«Пейзаж»:

- А. Коцка. На верховині. 1968 р. Олія.
- В. Микита. Вид на ущелину. 1980 р. Олія.
- Є. Миронова. Козацька церква у Сєднєві.
- І. Левітан. Березень.
- І. Шишкін. Папороть в лісі. 1883 р. Олія.
- К. Коровін. Після дощу. Париж. 1897 р. Темпере.
- К. Юон. Кінець зими. Полудень. 1929 р. Олія.
- Н. Боннар. Ранньої весни в селі.
- Н. Кримов. Хмара. 1910 р. Олія.
- Н. Утрилло. Вулиця на Монмартрі. Біля 1910 р. Олія
- Н. Утрилло. Муле де ла Галетт. 1911. Олія.
- П. Оссовський. Батьківщина. 1983 р. Олія.
- С. Герасимов. До осені. 1953 р. Олія.
- С. Роде. Весна. 1926 р. Олія.
- С. Шишко. Київ. Хрещатик. 1976 р. Олія.

«Портрет»:

- А. Пластов. Ваня Рєпін. 1958 р. Олія.
- Г. Василько. Портрет Бориса Тамари. 1847 р.
- Г. Сорока. Портрет Є. Н. Мілюкової. II половина 1840 рр.
- Д. Гірляндайо. Жіночий портрет. Олія.

- Ж. Шарден. Хлопчик з дзигною, (портрет Огюста Габрієля Гофруа) 1738 р.
- К. Павлов. Портрет дочки. 1830 р.
- Модільяні. Портрет дівчини. 1917 р. Олія.
- О. Ренуар. Дівчина з віялом. (Мадемуазель Фрез). Початок 1880 рр.
- Т. Яблонська. Портрет дівчини. 1950 р. Олія.

«Натюрморт»:

- А. Дейнека. Сухе листя. 1933 р. Олія.
- В. Патик. Весільний каравай 1961 р. Олія.
- Ж. Брак. Лимони. 1927 р.
- М. Сар'ян. Маки. 1958 р. Олія.
- О. Моранді. Натюрморт з трьома яблуками. 1967 р. Олія.
- О. Шатківський. Кали. 1967 р. Олія.

Ілюстративний матеріал для вивчення:

Теплих кольорів і теплого колориту:

- В. Микита. Село між горами. 1980 р. Олія.
- М. Глущенко. Київська осінь. 1950 р. Олія.
- М. Сар'ян. Квіти Сванського перевалу. Олія.
- П. Осовський. Сини. 1968-1975 рр. Олія.
- С. Шишко. Міст метро. 1977 р. Олія.

Холодних кольорів і холодного колориту:

- Арєф'єв. Блакитний ранок. Севастополь 1976 р. Олія.
- Губарєв. Лавра. Дорога до дальніх печер. 1970 р. Акварель.
- І. Грабарь. Неприбраний стіл. 1907 р. Олія.
- К. Коровін. Зима. 1884 р. Олія.
- С. Шишко. Парк взимку. 1960 р. Олія.

Силуету:

- А. Остроумова-Лебєдєва. Петербург. Ростральна колона. Гравюра на дереві. 1912 р.

- В. Литвиненко. Весняна тиша. 1960 р. Кольорова ліногравюра.
- В. Литвиненко. Пам'ятник Т. Шевченку в Києві. 1954 р. Кольорова ліногравюра.
- П. Мітурич. Зима. 1914 р. Туш, перо.
- П. Пікассо. Бик і тореадор. 1960. Туш, пензель.
- П. Пікассо. Дон Кіхот. 1955 р. Туш, пензель.

Тонального контрасту:

- А. Ведерніков. Декоративний натюрморт. 1966 р. Автолітографія.
- А. Дейнека. Дівчинка біля вікна. Зима 1931 р. Туш, білило.
- Г. Неміровський. Подвір'я в Шутах. З серії "Сільські будні". Олівець. 1980 р.
- Ж. Брак. Чорні риби. 1942 р.
- Н. Кошина. В будинку відпочинку. 1984 р. Акварель.

Народного мистецтва:

- А. Верес. Рушник. Переборне ткацтво. 1975 р.
- А. Верес. Рушник. Ремізне ткацтво. 1976 р.
- Витинанки, виготовленні за зразками традиційних українських витинанок.
- Г. Собачко. Пташка. 1920 р.
- Г. Собачко. Червоний травень. 1917 р.
- Зображення писанок, мальованок, шкрябанок різних регіонів України.
- Зображення хат різних регіонів України.
- І. Сколоздра. Веснянки. 1986 р. Олія, скло.
- І. Сколоздра. Радуйся земле. 1988 р. Олія, скло.
- М. Приймаченко. Вепр пасеться. 1994 р.
- М. Приймаченко. Красавиця ділом зацікавлена. 1992 р.
- М. Приймаченко. Летить галка через балку. 1995 р.
- М. Приймаченко. Народився олень у горосі. Нема ніде і досі. 1978 р.
- М. Приймаченко. Пава. 1936 р.

- М. Приймаченко. Українські вареники у сметані. 1979 р.
- М. Тимченко. Півні в квітах. 1968 р.
- Т. Пата. Червона калина. 1920 р.
- Уставки жіночих сорочок. Вишивка. Місто Яворів. Кінець XIX ст. Зображення національних українських костюмів різних регіонів.
- Ф. Панко. Павичі. 1972.

Основний рівень

Перелік демонстраційних матеріалів до тем:

СТАНКОВИЙ ЖИВОПИС

Жанрова картина

- А. Пластов. Вечеря тракториста. 1951. Олія
- Н. Чернишов. Повернення з купання. 1928. Темпере.
- Т. Голембієвська. Українські куманці. 1961. Олія.
- Т. Яблонська. Весілля. 1964. Олія.

Пейзаж

- А. Купрін. Бессайська долина. 1933. Олія.
- Г. Нісскій. На взмор'ї. 1946. Олія.
- И. Бакшай. Верховина. 1958. Олія
- М. Сар'ян. Гори. 1923. Олія.
- С. Герасимов. Краєвид з баштою. Початок весни 1940. Олія.

Натюрморт

- В. Мягков. Натюрморт. 1982. Олія.
- К. Петров-Водкін. Виноград та яблуко. Початок XX ст.. Олія.
- Н. Машков. Харч московський. Хліби. 1924. Олія.

«Портрет»

- Г. Василько. Портрет Бориса Тамари. 1847 р.
- Ж. Шарден. Хлопчик з дзигною, (портрет Огюста Габріеля Гофруа) 1738 р.
- Модільяні. Портрет дівчини. 1917 р. Олія.

- О. Ренуар. Дівчина з віялом. (Мадемуазель Фрез). Початок 1880 рр.

«Натюрморт»

- А. Дейнека. Сухе листя. 1933 р. Олія.
- В. Патик. Весільний каравай 1961 р. Олія.
- Ж. Брак. Лимони. 1927 р.
- М. Сар'ян. Маки. 1958 р. Олія.
- О. Моранді. Натюрморт з трьома яблуками. 1967 р. Олія.
- О. Шатківський. Кали. 1967 р. Олія.

Ілюстративний матеріал для вивчення

Теплих кольорів і теплового колориту:

- В. Микита. Село між горами. 1980 р. Олія.
- М. Глущенко. Київська осінь. 1950 р. Олія.
- М. Сар'ян. Квіти Сванського перевалу. Олія.
- П. Оссовський. Сини. 1968-1975 рр. Олія.
- С. Шишко. Міст метро. 1977 р. Олія.

Холодних кольорів і холодного колориту:

- Ареф'єв. Блакитний ранок. Севастополь 1976 р. Олія.
- Губарєв. Лавра. Дорога до дальних печер. 1970 р. Акварель.
- І. Грабарь. Неприбраний стіл. 1907 р. Олія.
- С. Шишко. Парк взимку. 1960 р. Олія.

Монументальний живопис

Фреска

- Дочки Ярослава Мудрого. Фреска Софіївського собору в Києві. XI ст.
- О.Павленко. Жіночий портрет. 1939.
- Рафаель. Афінська школа. Фреска в Станце делла Сеньятура. 1510-1511.
- Рафаель. Вигнання Геліодора з храму. Фреска в Станце де'Еліодоро. 1512.

Вітраж

- А. Макелайте, С. Якускайте. Декоративний вітраж «Морське дно». 1961 р.
- Апостол Павло. Фрагмент вітражу XIII ст..
- В. Кричевський. Вітраж у Канівському державному музеї-заповіднику «Могила Т. Г. Шевченка». 1938 р.
- Французький майстер. Милосердя святого Мартина. Вітраж XIII ст. (Нідерланди).

Мозаїка

- Архидиякон Стефан. Деталь мозаїки церкви Архангела Михаїла в м.Києві. XII ст.
- Деталь орнаменту під композицію «Євхаристія». Мозаїка церкви Архангела Михаїла в м. Києві. XII ст.
- Димитрій Солунський. Деталь мозаїки церкви Архангела Михаїла в м. Києві. XII ст.
- Оранта. Мозаїка Софіївського собору в м. Києві. XI ст.

Іконопис

- Майстер Федоско з Самбору. Благовість. 1579. Темпера.
- Успіня Богоматері. Перша третина XV ст. Темпера.
- Графіка.

Станкова графіка

- А. Де Тулуз Лотрек. Арістид і Брюсан. 1993. Літографія.
- А. Пахомов. За водою. Літографія з серії: «Ленінград в роки блокади і відтворення».
- Г.Якутович. Аркан. 1960. Літографія.
- О. Фіщенко. Весняні води. З серії «Моя Батьківщина». Кольорова літографія. 1961.
- П. Пікассо. Мати і дитя. 1922. Малюнок.

Плакат

- Д. Шавкін. «За спаровану їзду.» 1930.
- Е. Цвік. Цирковий плакат. 1985.

- П. Пікассо. Плакат, присвячений Всесвітньому конгресу прихильників миру 1941 р.

Книжкова графіка

- А. Ахуджа. На теми поезії "Румі". 1980.
- А. Івахненко. Ілюстрації до збірки Т. Г. Шевченка «Садок вишневий коло хати».
- А. Середа. Обкладинка до книги Т. Г. Шевченка "Поезії". 1927 р.
- А. Хіжинський. «Буквиця» до книги «100 лет Александровского театра». 1932. Ксилографія.
- Г. Нарбут. Українська абетка.
- Е. Колесов. Абетка. Книжка-картинка. 1995 р.
- Зразок орнаментальної каліграфія, стилізований під зображення орла.
- І. Падалка. Ілюстрація до «Слова про Ігорів похід».
- Ініціал. Аркуш з Антіфонарії св. Петра з Зальцборгу.
- М. Добужинський. Ілюстрація до повісті Ф.М.Достоевського «Білі ночі» 1923.

Книжковий знак

- М. Бутович. Екслібрис І. Довбуша. 1920.
- Н. І Г. Бумагіни. Дитячий екслібрис. 1976.
- П. Коржук. Екслібрис М. Семенка. 1920.
- Р. Щьонер. Екслібрис «Аннушки». Середина XX ст.

Карикатура

- К. Агніт-Следзєвський. До «Плебісциту» у фашистській Німеччині. 1934. Карикатура.

Скульптура

Станкова скульптура

- В. Клоков. Перед стартом. 1953.
- М. Лисенко. Т. Г. Шевченко.

Монументальна скульптура

- І. Першутчев. Пам'ятник визволення Києва в с. Нові Петрівці, Київська область.

Мала пластика

- Ліна По. Балерина.

Медалерне мистецтво

- В. Сиротін. «Альбрехт Дюрер», медаль. Початок 1980-х.
- В. Сиротін. «Вінсент Ван Гог», медаль. Початок 1980-х.
- Медаль з зображенням Джанфранческо Гонзага. Початок XVI ст. Бронза.

Архітектура

- Брама Заборовського в Києві. 1746 р.
- В. Заболотний. Будинок Верховної Ради України. 1936-1939 рр.
- В. Кричевський та П. Костенко. Канівський державний музей-заповідник «Могила Т. Г. Шевченка». 1938.
- В. Троценко. Житловий будинок в селищі Паравозо-будівного заводу в Харкові. 1924 р.
- Д. Дяченко. Корпус лісо-технічного факультету Української сільсько-господарської академії в Києві. 1925-1927 рр.
- Дерев'яна церква в с. Олександрівці. XVII ст.
- Замок у Хотині. XIII ст.
- Зображення хат різних регіонів України.
- Л. Котовський. Театр опери та балету в Донецьку. 1935-1940 рр.
- М. Гречина. Деталь огорожі центрального стадіону в Києві. 1937-1941 рр. Чавун.
- Майстер М. Болду з с. Табуни. Колодязь в с. Ходороуци. 1970.
- Невідомий майстер. Фронтон будинка в с. Пушкіно. 1950-ті роки.
- Фотографії, замальовки архітектурних деталей та декору будинків.
- Церква Всіх Святих над Економічною брамою Києво-Печерської лаври. 1696-1698 рр.
- Церква св. Юра в Дрогобичі. XVД ст.

- Церква-ротонда Василя у Володимирі-Волинському. XIII-XIV ст.
- Чорна кам'яниця у Львові. XVI-XVII ст.

Сценографія

- А. Петрицький. Ескіз костюмів до опери М. Мусоргського «Сорочинський ярмарок». 1925.
- В. Васнецов. Мізгир. Ескіз костюму до п'єси Островського «Снігуронька». 1881.
- В. Дмитрієв. Ескіз декорацій до опери П. І. Чайковського «Пікова дама».
- З. Сейдл. Ескіз до балету Стравінського «Петрушка». 1962.
- М. Соколова. Горбоконик. Ескіз декорацій. 1973.
- Режисер В. Кучевський. Художник М. Кучевська. Розкадровка до мультфільму «Заячий хвостик».
- Ф. Ярбусова. Ескіз декорацій до мультфільму «Заєць і лисиця». 1973. Гуаш, туш.

Декоративне мистецтво

Килими та гобелени

- М. Адамсон. Килим «Таллін».
- М. Кручиніна. Ноктюрн. Гобелен. 1990 р.
- Матісс. Ескіз до гобелену «Полінезія. Море». Кінець 1940-х, початок 1950-х рр.
- Н. Хмель. Шапіто. Гобелен. 1991.
- О. Кишкевич, Н. Сотник. Килим «Перемога». 1960.
- Р. Ж. Люкса. Гобелен «Чотири півні». 1955.

Кераміка

- Н. Данько. Чорнильниця «Жниця». 1918 р.
- Р. Вільде. Ювілейне блюдо. 1921 р.

Розпис по тканині

- Водний спорт. Набивна тканина. 1928-1930 рр.
- Збирання врожаю. Декоративна набивна тканина.

- Кінець 1920-х-початок 1930-х рр.
- Т. Головастова. Декоративна тканина «Рокита». 1971 р.
- Т. Головастова. Тканина «Космічний птах». 1970 р.
- Тканина бавовняна (вибійка). Ручна набивка.
- Кінець XVIII – початок XIX ст.
- Тканина вовняна (кашемірова) з візерунком з кольорових ниток.
- Перша половина XX ст.

Розпис

- П. Кончаловський. Ескізи для таці. 1931 р.

Дизайн одягу

- В. Я. Бірюков. Ескізи костюмів.
- Композиції розгортки в журналі мод. Художник В. М. Зайцев.
- Моделі французького художника К. Діора.
- Моделі французької художниці Г. Шанель.

Приклади промислового дизайну

- Емблеми ДХШ ім. Айвазовського. 1980-ті рр.
- Зразки етикеток, упаковок, товарів масового споживання.
- Фотографії автомашин.

Рекомендовані зразки для ознайомлення з українським народним мистецтвом

- Богородиці. Друга половина XIX ст. Гуцульщина - Покуття. Скло. Олія.
- В. Вовк. Весільний потяг. С. Петриківка, Дніпропетровської обл.
- І. Лисенко. Івана Купала. 1984.
- Покрова. Друга половина XIX ст. Гуцульщина - Покуття. Скло. Олія.
- С. Миронова. Ранок. 1981.
- Христос - виноградар. Друга половина XIX ст. Буковина. Скло. Олія.

Вищий рівень

Демонстраційний матеріал

*Для ознайомлення з послідовністю в роботі над академічним малюнком
голови людини*

- В. Фаворський. Портрет М. Парамонові. I; II; V сеанс.
- Таблиця поступальності етапів зображення голови людини.

До теми «Малювання голови людини»

- А. Дюрер. Голова старого. 1521. Тонований папір, пензлі, білила.
- А. Іванов. Голова Лаокоона. 1924. Графітний олівець.
- Гольбейн. Схематичні начерки голови.
- І. Рєпін. Портрет Е. Д. Шевцової. 1865. Соус, білила.
- І. Соколов. Жіночий портрет. XIX ст.
- Леонардо да Вінчі. Етюд голови до картини «Темна вечерея». 1495-1496.
- М. Врубель. Малюнок гіпсової голови (Голова Бахуса). Олівець. 1881.

До теми «Малювання фігури людини»

- А. Дюрер. Малюнок рук. Туш, перо.
- В. Сєров. Сидячий натурник. 1886. Олівець.
- Кіпренський. Стоячий натурник з піднятою правою рукою. 1802. Італійський олівець.
- О. Комов. Маша Кокоріна. 1980. Олівець.
- О. Комов. Фінська дівчина в національному костюмі. 1977. Олівець.
- П. Соколов. Академічний малюнок. 1785. Олівець. Крейда.

До теми «Живопис фігури людини»

- А. Іванов. Постать оголеного натурника. 1830, 1840 рр.
- В. Сєров. Натурник. Олія.
- В. Суріков. Хлопчин-натурник. Олія. 1874.

До теми «Композиційна побудова твору»

- А. Петрицький. Інваліди. 1924.
- Д. Веласкіс. Взяття Бреди.

- І. Падалка. Несуть товариша. 1927. Літографія.
- М. Бойчук, А. Іванова. Розпис селянського санаторію ім. ВУЦВК в Одесі. 1928. Фреска.
- М. Шехтман. Розпис селянського санаторію ім. ВУЦВК в Одесі. 1928. Фреска.
- О. Дейнека. Вулиця в Римі. 1935.
- Ф. Кричевський. Сім'я. Триптих. 1925-1927.

До теми «Вивчення ритмічної побудови твору»

- В. Іванов. Рязанські луки. 1966. Олія.
- Г. Черьомушкін. Гданськ-Сопот-Гдиня. З серії «Шлях Коперніка». 1971. Мішана техніка.
- Мілле. Збирачі колосся. 1857.
- Чюрльоніс. З циклу «Зима». 1907-1908. Темпера.
- Чюрльоніс. Соната Весни. Скерцо. 1907. Темпера.
- Чюрльоніс. Соната Сонця. Анданте. 1907. Темпера.
- Ю. Бальчиноніс. 1965. Килим.

До теми «Вивчення ролі світлотіні в образній побудові твору»

- Жорж де Ла Тур. Йосип-тесля.
- Жорж де Ла Тур. Магдаліна з світильником.
- Жорж де Ла Тур. Різдво.
- О. Домьє. Дон Кіхот і Санчо. Кінець 1860-х рр. Олія.
- О. Домьє. Праля. Біля 1855.
- О. Домьє. Той, що любить естампи. 1857-1860.
- Рембрандт. Повернення блудного сина. 1633.
- Рембрандт. Портрет ЯнаСікса. 1654.
- Я. Вермеєр Дельфський. Дівчина в червоному капелюшку. 1665. Олія.
- Я. Вермеєр Дельфський. Дівчина, що читає листа. XVIII ст.

До теми «Вивчення динамічної побудови твору»

- В. Касіян. Рече та стогне Дніпр широкий. 1934. Туш, акварель
- Делакруа. Кінь, що злякався блискавки. 1829.
- Е. Делакруа. Свобода, що веде народ. 1830.
- Жеріко. Офіцер імператорських кінних єгерів під час атаки. 1812.
- Коро. Порив вітру. 1865-1872.
- Т. Жеріко. Плот «Медузи». 1819.
- Тьорнер. Снігова буря. 1842.
- Юе. Прибій біля мису Гранвіль. 1853.

До теми «Вивчення використання контрасту для виявлення художнього образу»

- А. Петрицький. Ескіз панно чи розпису на тему: «Полонені запорожці на турецький галері». 1920-1921.
- А. Петрицький. Ілюстрація до повісті Д. Петровського «Постання». 1933.
- А. Петрицький. Ілюстрація до повісті С. Голованіського «Василь Пайда ». 1932.
- А. Петрицький. Портрет І. Савченка. 1929.
- А. Петрицький. Портрет М. Горького. 1930-1931.
- А. Петрицький. Портрет поета П. Усенка. 1931.

До теми «Роль кольору в образній побудові твору»

- Ван Гог. Червоні виноградники в Арле. 1888. Олія.
- Г. Мєлєхов. Молодий Т. Шевченко у художника Брюлова. 1947.
- К. Моне. Руанський собор у полудень.
- О. Богомазов. Правка пил. 1926.
- Св. Георгій. Ікона Новгородської школи. XIV ст.
- Т. Гензборо. Хлопчик у блакитному. Портрет Джонатана Батолла. 1770.

До теми «Створення образу в портретній композиції»

- Г. Неледва. Художник В. Рижих. 1972. Олія.
- Д. Жилінський. Портрет Ф. А. Фаворського. 1962. Олія.

- Кустодієв. Портрет Ф. І. Шаляпіна.
- М. Нестеров. Портрет В. М. Васнецова. Олія.
- М. Нестеров. Портрет О. М. Нестеровой, дочки художника. 1906.
- П. Корін. Портрет В. М. Нестерова. 1932. Олія.

До теми «Створення образного пейзажу»

- А. І. Певченко. Східний мотив. Олія.
- К. Трохименко. Над великим шляхом. 1926. Олія.
- М. Сар'ян. Старий Єреван. 1928. Олія.
- Н. Кримов. Будинок в Тарусі. 1930. Олія.
- Н. Кримов. Осінь. 1918. Олія.
- Н. Кримов. Сірий день. 1923. Олія.

До теми «Роль колориту в пейзажній композиції»

- А. Лентулов. Пейзаж з сухими деревами.
- К. Коровін. Взимку. 1894. Олія.
- К. Піссаро. Оперний проїзд в Парижу. 1898. Олія.
- К. Юон. Блакитний куш. 1908. Олія.
- П. Кончаловський. Будинок Тінторетто. 1924. Олія.
- Т. Яблонська. Пізньої осені. 1977. Олія.

До теми «Створення образу в натюрморті»

- А. Мордвинов. Підрамник, папка і гіпсовий барельєф. 1857. Олія.
- В. Хєда. Сніданок з крабом. 1648. Олія.
- Д. Маранді. Натюрморт. 1943.
- І. Машков. Натюрморт з самоваром. 1919.
- І. Машков. Натюрморт. Виноград, лимон і рак. 1924.
- К. Петров-Водкін. Оселедець. 1918. Олія.
- П. Сезан. Натюрморт з драперією.
- Р. Гуттузо. Натюрморт з плетеним кріслом, простирадлом і губкою.

До теми «Автопортрет»

- А. Пластов. Автопортрет. 1939. Олія.
- Н. Пуссен. Автопортрет. Олія. 1650.
- О. Кіпренський. Автопортрет. 1928. Олія.
- О. Мурашко. Автопортрет. 1918. Олія.
- Рафаель. Автопортрет. Біля 1497. Італійський олівець.
- Рембрандт . Автопортрет. 1631. Офорт.
- Т. Волокідін. Автопортрет. 1921. Олія.
- Т. Шевченко. Автопортрет. 1860.
- Ф. Богородський, "Братишка". Автопортрет. 1932. Олія.

До теми «Музика і театр»

- Ватто. Жіль. 1720. Олія.
- Д. Жилінський. Альтист. 1972. Темпера.
- Кара. Римлянка з лютнею. 1845-1847.
- М. Сен-Санс. Квартет. 1950. Гобелен.
- М. Сен-Санс. Музики. 1959. Гобелен.
- Т. Наримбеков. Музики. 1964. Олія.
- Хендрук Тербюрген. Концерт. Біля 1628-1629. Олія.

До теми «Спорт»

- А. Дейнека. Воротар. 1937.
- А. Дейнека. Лижники. 1931. Олія.
- А. Дейнека. Хокеїсти. 1959-1960. Мозаїка.
- В. Махитаян. Раперісти. 1979. Олія.
- В. Мельникова. Тенісистка. 1979.
- В. Отієв. Вершники. 1979.
- Д. Жилінський. Гімнасти СРСР. Дерево, темпера.
- Н. Дормидонтова. Лижниця. 1931.

- П. Вільямс. Автопробіг. 1930. Олія.
- П. Осовський. На міській околиці. 1958. Олія.
- Ю. Піменов. Футбол. 1926. Олія.

До історичної теми в живописі

- А. Бенуа. Прогулянка короля. 1906. Акварель, гуаш, золото, срібло.
- І. Горюшкін-Сорокопудов. Базарний день в старому місті. 1910-ті рр.
- К. Сомов. Зима. Каток. Олія. 1915.
- М. Самокіш. Бій Максима Кривоноса з Ієремією Вишневецьким 1934. Олія.
- Н. Реріх. Гонець. Постав рід на рід. 1897. Олія.
- Н. Реріх. Заморські гості. Ескіз картини. 1900 р. Акварель.

До теми «Марини і річкові пейзажі»

- А. Марке. Гамбургський порт. 1909. Олія.
- В. Вестрехолм. Поштовий причал в Екере. 1885. Олія.
- І. Айвазовський. Вид на Капрі. 1845. Олія.
- К. К. Ван Вірінген. Прибуття Фрідріха У Пфальського у Флісінген в 1613 р. 1626. Полотно, олія.
- С. де Вігер. Краєвид біля Дорурехта. Початок 1640-х рр. Дерево, олія.

До теми «Портрети дітей»

- А. Серов. Портрет А. Я. Симонович в дитинстві. 1880.
- Д. Веласкес. Портрет інфанти Маргарити. 1660. Олія.
- Т. Шассеріо. Портрет Ернеста Шассеріо. 1835-1836.
- Ф. Рокотов. Портрет П. Воронцової в дитинстві. Початок 1790-х р. Олія.
- Ф. Слов'янський. Портрет селянської дівчини. Друга чверть XIX ст. Олія.

Матеріали до теми «Орнамент»

- Колт з зображенням грифонів. Київ. XII ст. Срібло.
- Колт з мотивом орла. Київ. XII ст., початок XIII. Золото, перегородчаста емаль.
- О. Бондарева. Рушники. 1978. Мотив «Зорі і хрести».

- Таблиці з зображенням орнаментів різних епох і народів.
- Фрагмент спідниці - подольниці. Ткацтво. Кінець XIX ст.